

zivnosti te miselne luči v dotičnem bitju. Vse, kar delamo z mislimi, delamo seveda zavedno in do nekakšne mere zmorejo to tudi živali. Nad tem svetom občutij in prepletajočih misli je višji, manj snovni svet čustev. Preštevilne so njih vrste, da bi jih mogli naštet, in bi bilo tudi brez pomena. Le opredelimo jih lahko na ta način, da rečemo na primer: čustvo ljubezni do bližnjega je višje kakor čustvo zadovoljstva nad lepo pokrajino in to slednje spet višje kakor čustvo zadovoljstva nad lepo obleko. Zdi se nam, da pronica od nekod v ta svet objektivna luč, ki daje vsem našim doživljenjem določene vrednote, katerih se pa seveda ne zavedamo vselej. Različno močna je ta zavest pri različnih ljudeh. Čim močnejša je, tem višje je bitje razvito, tem pravilnejša je njegova presoja med vrednotami, ki jo izreka naš duh. Vsako umetnostno snovanje temelji na treh osnovnih principih človeške duševnosti: na občutjih, čustvih in duhovnosti. Duhovnost je nad navadnim razumom pa tudi nad čustvovanjem. Ona je središče pravega človeka, kraj, kjer se oglašča vest, ki sodi dejanja, pa tudi organ, ki sprejema navdihe iz nam nedostopnih svetov. To je instrument, s čigar pomočjo izvršujejo mojstri duhovnega dela svoje umetnine. Nezmisljena je trditev, da jih opravljajo z golim razumom ali samo s čustvi. Duhovna miselnost preveja dela stvariteljev, zato so tudi mojstrovine.

Sodobne glasbene umetnine se močno bližajo klasični umerjenosti. Prevladuje močna, ne nasilna melodika, jasna, čeprav ne enostavna harmonija in zdrav ritem, nikakor ne eksotičen, ki je nekoliko omamen. Prav tako je agogika manj veljavna in upoštevana je prava dinamika. Forma je svobodna, vendar razumna.

Smeri, ki veljata tudi za razvoj slovenske glasbe, sta: prodiranje v narodno glasbo in iskanje narodovih posebnosti ter poduhovljenje kultivirane produkcije. Koliko pa je glasba sama na sebi larpurlartistična, koliko je socialno upravičena in koliko prispeva k duhovnemu izenačenju slojev, o tem pa prihodnjič.

SOCIALNI OBZORNIK

POGLED V NAŠO VAS

V. MODRINJAK

V naši domišljiji živi predstava, da je vsak kmet gospodar, lastnik lepih pašnikov, rodovitnih njiv, bujno zelenih gozdov. Številna družina mu dela na njivah in božji blagoslov se razliva nad žitnimi polji in polnimi kaščami. Boji se le toče in požara, drugače pa blagor njemu, ki se izprehaja v nedeljo popoldne golorok med zlatim klasjem. Umetnost, še posebno folkloristična, iz polpretekle dobe je ustvarila idealistične simbole o kmetu-kralju, o kmečkem zdravju v visokih škornjih, in vse je tako živo popisala, naslikala, da se je predstava o blagoslovljenem kmečkem narodu krepko učvrstila v meščanski domišljiji.

Socialna gibanja pred vojno so porušila marsikaterega teh romantičnih idealov, povojna doba pa je tej lutki snela krinko. Statistike odkrivajo povsem drugačne podobe kmečkega življenja in kmečkih razmer v naših vaseh.

V neki podeželski občini je bilo leta 1931. 1666 prebivalcev s tri sto družinami. Že v tej najčistejši kmečki občini imamo 24,5 % družin, ki nimajo

nepremične posesti. Ti nimaniči imajo kar 29,8 % vsega naraščaja celotne občine. Iz tega se pač jasno vidi, da je tretjina občine proletarizirana. Od ostalih 75,5 % „trdnih kmetov“ ima le vsak enajsti kmet hlapca in vsak trinajsti deklo. Služinčad ima 16,3 % kmetov in ti kmetje so za silo sorodni podjetniku, ki zaposluje mezdne delavce. Vsakdo pa ve, da je ta „mezdni delavec“ le začasen, to je samo za toliko časa, dokler ne dorase domača brezplačna delovna moč. Ta „mezdna moč“ kreditira „podjetniku“ delo največkrat po več let, tu in tam je gospodarju še celó denarni upnik. Pretežna večina „kmetov“, to je 83,7 %, pa je podjetnikov in hlapcev hkratu, ker nimajo poslov. *Točno je torej, da je 83,7 % kmetov — navadnih delavcev.* A čigavi mezdni delavci so ti „kmetje“? To je težje določiti, kakor je tudi trboveljskemu rudarju nemogoče pokazati na posamezno fizično osebo, ki bi bila njegov fizični gospodar.

Videti je, kakor bi rudarju rezal kos kruha ravnatelj podjetja — ta je namreč v industrijskem procesu viden —, kmet pa si kruh reže vendarle sam, kadar ga ima. Kmet se je z delavcem izenačil tudi v tem pogledu. Obema daje kapital le toliko hrane, kolikor je nujno za njuno nadaljnjo množitev. Pri industrijskih delavcih, kolikor niso potisnjeni v armado brezposelnih, se zmanjšuje količina hrane še po nekakšnem načrtu, da se morejo preprečiti preveliki skoki — pri kmetih ta načrtna racionalizacija ni mogoča, ker nimajo še „korporacije“. Zaradi tega se pokažejo v prehrani kmeta gorostasnosti, kakršnih moremo nekaj prikazati. Večini naših kmetov je v zgodnji pomladi zmanjkal krompir, ostala sta le še zelje in repa, kruh na mizi pa je v mnogih domačijah že zelo redka prikazen. Statistično sem zajel, da se hrani naš kmet 54 % s krompirjem in 8,27 % z zeljem in repo, torej z 62 % živil, ki jih navadno uporabljamo za dodatek in ne v izključno nasičenje. Kmet kolne stari zlati čas, ker je njegov želodec samo razvadil, da hoče biti nasičen, potem pa ga ni bilo več. Manjšim posestnikom manjka 79 % kalorij, ki so po dosedanjih ugotovitvah potrebne za normalni telesni razvoj.

Delavec se je na Angleškem postavil v dobi borbe za prosto trgovino na stran kmeta, čeprav so to borbo vodili veleposestniki, ker je bila borba naperjena proti industrijskemu kapitalu. Zgodovinski razvoj bi bil napačen, če bi bil danes oškodovan delavec s tem, da se nudi kmetu pomoč. Delavec to dobro čuti, zavzel bi se tudi za stvar, če bi ne uravnavali razmer ljudje, ki ne vedo, da sta ta problema tesno povezana.

Če je kmet le mezdni delavec, koliko znaša njegova dnevna mezda? O tem ne vodi žal nihče računa, ker si kmet izplačuje mezdo sam. Kmetovo dnevno mezdo sem določil na ta način, da sem izračunal celoletni donos njegovega gospodarstva in mu določil najnižjo mezdo, ki je danes običajna pri javnih delih. Dnina moške osebe znaša poprečno 20 Din, ženske 10 Din, kajpak ob svoji hrani, svojem stanovanju itd.

Letni donos vseh kmetij (nepremičnin, živega in mrtvega inventarja) znaša v tej občini 1.441.000 Din. V industrijskih panogah znašajo mezde od 30 do največ 70 % dohodkov. Če si hočejo naši kmetje vzeti poprej navedeno dnevno mezdo po 20 in 10 Din, bi znašale torej mezde letno 2.916.000 Din. Pripominjam, da sem vštél letno samo 300 dnin in določil za posestvo nad 20 ha le dve moški in dve ženski delovni moči. Nasprotno pa sem vštél v donos vse malenkosti: vrednost stanovanja, domače kurjave, živila, ki jih po-

rabi družina, pa po najvišji ceni v nadrobni prodaji. „Donosnost“ kmetijskega gospodarstva nam postane šele prav jasna, če primerjamo ta agrarni obrat z industrijskim. Ali bi mogla TPD izplačevati leto za letom na mezdah na primer 291 milijonov, za premog pa bi prejemale le 144 milijonov? Takih podjetnikov ni na vsem svetu! Naši kmetje so si nekaj let, dokler je trajal kredit, še dovoljevali prej navedene mezde, to je v času, ko je industrijski delavec zaslužil še dnevno 40 Din, danes pa je kredit za „podjetnika-kmeta“ izginil. Zaradi tega znaša dnevna mezda kmeta le 5 dinarjev, za žensko pa 3, vse ob svoji hrani. Neki Belokrajinec je izračunal vrednost dnevno použite hrane tamošnjih kmetov in je dognal znesek 1 do 1,50 Din na osebo in dan. Mož je računal preprosto, a prav. *Ali je torej kmet podjetnik ali mezdni delavec? Dejstvo je, da je naš kmet najslabše plačan mezdni delavec Slovenije.*

Kljub vsemu naštetemu pa vem, da še nisem za vsakogar dovolj jasno dokazal, da naš kmet ni podjetnik, ker je že zemljeknjižno označen kot lastnik produkcijskih sredstev (njiv, travnikov, gozdov, gospodarskih poslopij, živega in mrtvega inventarja). Da se ne moremo otresti zgrešene misli o kmetu-podjetniku, je krivo tudi to, da le površno označujemo pojme: kmet — podjetnik — kapitalist — in mezdni delavec. Sama posest produkcijskih sredstev še ne določa kapitalista, kapitalist postane šele tedaj, kadar zaposluje tujo delovno moč in množi produkcijska sredstva z obilnejšim delom ali neplačanim mezdnim delom. To je bistvo in temelj podjetništva in kapitalizma. Pri našem kmetu bi mogli to določiti kvečjemu in samo s skrajno rezervo v primerih, ki ne presegajo 5 do 10 %. — Absolutnega odstotka 16,3 % ne moremo šteti že iz prej navedenih pojasnil v to kategorijo. Če bi bilo torej 10 % res pravih kmetov — kljub temu pa nekapitalistov, *ampak glavarjev cehov*, vendar ne moremo prišteti kar vse armade v razred, kamor ne spada.

Prav tehten razlog, ki našega kmeta sploh izločuje iz razreda podjetnikov, pa je ta, da on v resnici ni lastnik agrarnih produkcijskih sredstev.

V naši občini je vsak hektar kmečke zemlje zadolžen z 2300 Din. Hektar pa je pri nas in v sedanjih razmerah vreden kvečjemu 3000 do 4000 Din. Lastnik agrarnih produkcijskih sredstev ni kmet, ampak le bančni in posojilniški kapital. Med prvim in drugim kljub malenkostnim variacijam ni razlike.

K R I T I K A

MILE KLOPČIČ

PREPROSTE PESMI. Slovenske poti, zv. XIV. Ljubljana. 1934. 79 str.

Pričujoča zbirka, ki obsega le nekaj več ko trideset pesmi, se je pojavila s tisto nevsiljivo udržanostjo, ki je značilna lastnost njenega avtorja v časih, ko je rodila slovenska poezija čuda mnogo stihov, množico gesel in obetov in so se javljale številne namišljene veličine. In vendar stoje „Preproste pesmi“ med tistimi petimi, šestimi knjigami, kolikor jih je pač povila naša književnost v poslednjih letih, ki nam govorijo o globljih življenjskih stvareh, kakor so zgolj literarni problemi, take ali drugačne artistske posebnosti. Ne pretiravamo umetniškega pomena Klopčičeve zbirke, a uvrščamo jo med knjige, ki vsebujejo del živega, utripajočega življenja in silijo bralca, da se zamisli ob nekaterih osnovnih vprašanjih našega časa in naše sredine. Pomembnost zbirke je vsekako njena vsebinska tehtnost, nasičenost s problematiko neposredne,